

Els sinònims i els antònims

ELS SINÒNIMS

Dues paraules són *sinònimes* quan comparteixen el mateix significat, és a dir, quan volen dir el mateix.

Són paraules sinònimes, per exemple:

*gel i glaç;
triar i escollir;
despentinat i descabellat;
aleshores i llavors.*

Però no sempre els sinònims tenen un significat tan idèntic; ans al contrari: en la majoria de casos, la sinonímia és tan sols aproximada o parcial. Fixa't en aquesta llista de sinònims d'*alegre*:

divertit, graciós, rialler, joiós, content, humorístic, feliç, satisfet...

Tot i ser sinònims, cada un dels adjectius anteriors aporta un matís distintiu que el distancia de la resta. Això fa, doncs, que no hi hagi entre ells una coincidència plena.

ELS SINÒNIMS EN LES VARIETATS LINGÜÍSTIQUES

No sempre ni a tot arreu una realitat concreta es designa de la mateixa manera. Per exemple:

- Segons la **situació comunicativa**, triarem entre sinònims de registres diferents:

*oftalmòleg / oculista
curiós / tafaer
molestar / empenyar*

- Segons la **zona geogràfica d'on siguem**, utilitzarem el sinònim geogràfic més propi:

*tarda / vesprada / horabaixa
escombria / granera
mirall / espill*

Registre. Manera de parlar o escriure segons la situació.

Registre formal. Manera de parlar o escriure molt correcta i respectuosa.

Registre col·loquial. Manera de parlar o escriure espontània i poc acurada.

ELS ANTÒNIMS

Dues paraules són *antònimes* quan tenen significats contraris o oposats.

- **Antònims de sentit invers**

Els dos antònims designen una mateixa realitat però contemplada des de punts de vista diferents. Per exemple:

victòria ↔ *derrota*   *comprar* ↔ *vendre*

- **Antònims complementaris**

Els dos antònims designen realitats diferents i l'una implica la negació de l'altra. Per exemple:

viu ↔ *mort*   *mascle* ↔ *femella*

- **Antònims graduals**

Els antònims graduals formen una sèrie ordenada per graus d'intensitat. Per exemple:

gelat / *fred* / *fresc* ↔ *natural* ↔ *tebi* / *càlid* / *calent* / *bullent*

ACTIVITATS

1. Escribe un sinònim més col·loquial per a cada una de les paraules següents.

Per exemple: *frigorífic* ↔ *nevera*

anomenar-se, cambra, clausurar, parany, expirar, falsedat, obsequiar, signatura, transpirar

2. Relaciona cada un dels sinònims dialectals amb la paraula estàndard que li correspon.

Per exemple: *al·lot* → *noi*

Sinònim dialectal:

després-ahir, prompte, eixir, cotó en pèl, calcetí, torcabagues, lletuga, ametla, fumeral, corder, creïlla.

Paraula estàndard:

aviat, sortir, abans-d'ahir, mitjà, tovalló, enciam, cotó fluix, patata, xai, xemeneia, ametlla.

3. Indica quin és el sinònim que expressa un grau d'intensitat més alt.

Per exemple: *aire* / *vent* / *ràfega* → *ràfega*

fam / *gana* / *desig*

fresc / *fred* / *gelat*

calent / *tebi* / *temperat*

llarg / *interminable* / *extens*

soroll / *explosió* / *espetec*

rentar / *desinfectar* / *netejar*

4. Escribe un sinònim i un antònim per a cada una de les paraules següents.

Per exemple: *victòria* → sin. *triomf* / ant. *derrota*

cert, treballador, posar, obscur, robust, nerviós, inici, simpàtic

5. Utilitza els prefixos *anti-*, *des-*, *in-* / *im-* / *il-* / *ir-* i *a-* per escriure els antònims de les paraules següents. Per exemple:

aparèixer ↔ *desaparèixer* / *feliç* ↔ *infeliç*

adherent, normal, penjar, cicló, carregar, mòbil, regular, harmònic, legal, legítim

La polisèmia

Hi ha paraules que tenen més d'un significat. La paraula *ull*, per exemple, pren un significat diferent en cada una de les expressions següents:

- L**ull** del gat.
- L**ull** de l'escala.
- L**ull** d'una agulla.

Quan una paraula té més d'un significat diem que és **polisèmica** (del grec *polys*, que vol dir 'molts', i *-sema*, que vol dir 'significat').

COM UNA PARAULA POT PASSAR A SER POLISÈMICA

Molt sovint la **semblança** que hi ha entre diferents objectes fa que una paraula prengui nous significats i passi a ser polisèmica. Per exemple:

antena

Però la relació de **proximitat** entre dos objectes també fa que una paraula prengui nous significats. Per exemple:

coll

L' HOMONÍMIA

A vegades la casualitat ha fet que dues o més paraules diferents presentin una forma idèntica o molt semblant. Per exemple:

El **Sol** es pon per l'oest.
 Viu **sol** a la muntanya.
 Els dimecres **sol** anar al cinema.

Les paraules destacades són tres paraules diferents:

1. **Sol** *m* Estel al voltant del qual gira la Terra.
2. **sol**, **-a** *adj* Sense ningú més.
3. **sol** *v* Forma del verb *soler* (acostumar).

Aquestes paraules són **homònimes** (del grec *homós*, que vol dir 'igual', i *ònoma*, que vol dir 'nom').

ACTIVITATS

1. Utilitza en dos contextos diferents cada una de les paraules polisèmiques següents.

Per exemple: *puny*

Li ha donat un cop de puny.

Descorda't el puny de la camisa.

pota (animal / moble), *pic* (muntanya / eina), *car-gol* (animal / clau), *ala* (animal / edifici), *dent* (persona / serra), *estrella* (astre / persona famosa), *cua* (animal / cinema), *ploma* (animal / escriptura).

2. Explica de quina manera les paraules destacades en negreta han passat a ser polisèmiques: ¿per la semblança dels objectes o per la proximitat en què es troben habitualment?

- a) El fuster fa servir la **serra** per tallar fusta.
Prop del poble hi ha una **serra** de muntanyes.
- b) Aquestes sabates tenen uns **talons** molt alts.
Aquestes sabates m'han encetat els **talons**.
- c) Anirem a l'illa d'Eivissa.
Has d'anar a l'altra banda de l'illa de cases.
- d) S'ha trencat un **plat** de ceràmica.
M'he menjat un **plat** de verdura.

3. Digues quina és la paraula polisèmica que correspon a cada parell de definicions.

a) Mamífer propi d'Austràlia, les femelles del qual tenen una bossa a la panxa on porten els petits.

Persona que vigila i té cura dels infants quan els pares no hi són.

b) Capa dura que cobreix la part tova del pa.

Sang seca que es forma sobre una ferida.

c) Obertura en una peça de roba per on es passa el botó.

Tall profund a la pell i a la carn com a resultat d'una caiguda.

4. Digues si les paraules homònimes d'aquestes frases pertanyen a la mateixa categoria gramatical (nom, verb, adjectiu, etc.).

a) Tenim el **deure** d'agrair-los l'interès mostrat.

Van arribar a **deure**'ns molts cèntims.

b) Vam construir un **dic** per parar les onades.

Feu cas del que us **dic**.

c) El vaixell va passar l'**estret** de Gibraltar

El riu passa per un congost molt **estret**.

d) Vam guanyar el **partit** per 2 a 0.

Hem **partit** el meló.